

ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನನಗನ್ನಿಸಿತು, 'ಇದೇಕೆ? ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲೇ ಆತ್ಮ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಪುರುಷರಾರೂ ಇಲ್ಲವೇ?' ಅಂತ. ನಾನು ದಧೀಚಿಯ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆ, 'ಇದು ತುಚ್ಛವಾದ ಎಂಬು, ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇಹ. ಇದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಶ್ವರವೇ; ನರಿ, ನಾಯಿಗಳು ತಿಂದುಹೋಗುವಂಥದು. ಇದರಿಂದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದಾದರೆ ಆಗಲಿ. ದೇವತೆಗಳೂ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ.' (ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ, ೬.೧೦.೯-೧೦).

“ನನ್ನ ಲೆಕ್ಚರ್ ಕೇಳಿ ಶರತ್ ಮಹಾರಾಜರು, 'ಸೋದರ, ನಿನ್ನನ್ನು ಇನ್ನು ಮುರ್ತಿದಾಬಾದಿಗೆ ಕಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲೇ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕೆಲಸವಿದೆ!' ಎಂದರು. ಕೊನೆಗೆ ನಾನು ಓಡಿ ಬರಬೇಕಾಯಿತು.

“‘ಪರೋಪಕಾರ’ ಎಂದೇಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ? ಪರರು ಯಾರು? ಎಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮವರ. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿರುವುದು 'ಉಪಕಾರ' ಎಂದು ಮಾತ್ರ. 'ಪರಹಿತವ್ರತ' ಎಂದೇಕೆ ಹೇಳುವುದೇಕೆ? ಅದು 'ಲೋಕ ಹಿತವ್ರತ' ಎಂದಾಗಬೇಕು.”

ಈಗ ಅವರಿಗೆ 'ಸ್ಮೃತಿಕಥೆ'ಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ 'ಪರದುಃಖಕಾತರ' ಎಂದು ಬರೆದುದು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದರು, “‘ಪರದುಃಖಕಾತರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹೊಡೆದು, 'ಲೋಕಹಿತ ಕಾತರ' ಎಂದು ತಿದ್ದು. ಪರ-ಉಪಕಾರ ಎಂದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಉಪಕಾರ? ಓದಿಲ್ಲವೇ? ನಮಗೇ ಉಪಕಾರ. ಇದೇ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಕರ್ಮಯೋಗ - ಸೇವಾಧರ್ಮ.

“ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ 'ಚಿನ್ನದ ಮುಂಗು ಸಿಯ ಕೆತೆ'ಯು ತ್ಯಾಗ ಹಾಗೂ ಸೇವೆಯೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮ ಎಂಬುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ. ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು. ದಯೆ ತೋರುವುದಲ್ಲ, ಇದೇ ಕರ್ಮಯೋಗ, ಇದಕ್ಕೇ 'ಸೇವಾಧರ್ಮ'ವೆನ್ನುವುದು. ಮಾರ್ಗ ಹಾಗೂ ಗುರಿ ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ಸೇವೆಯಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಸೇವೆಯಿಂದ ಹೃದಯ ವಿಶಾಲವಾಗುವುದು, ಸೇವೆಯಿಂದ ಸರ್ವರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮದರ್ಶನವುಂಟಾಗುವುದು.

“ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಾದಾಗ ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮವುಂಟಾಗುವುದು. ಈಗೀಗ ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ! ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ನಂತರವೇ ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ 'ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕೀಟ, ಪರಮಾಣುಗಳವರೆಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಪ್ರೇಮಮಯ. ಯಾರು ಜೀವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಈಶ್ವರನ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ' ಎಂಬ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಮಾತು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವ ಸೇವೆಯೇ ಶಿವಸೇವೆ. ಆಗ ಜೀವರು ಯಾರು? ಎಲ್ಲರೂ ಶಿವನೇ.”

ನವಂಬರ್ ೧೯೩೬: ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಿಸ್ಟರ್ ಫಿಲಿಪ್ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಗಡ್ಡಧಾರಿ ಅಮೆರಿಕನ್ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಆತ ಮೂಲತಃ

ಆಸ್ಟ್ರಿಯಾದವನು; ಬಹಳ ಸಾಹಸಿಗನಾದ ವಿಮಾನ ಚಾಲಕ. ಒಂದನೆಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಲ ಅಟ್ಲಾಂಟಿಕ್ ದಾಟಿದ್ದಾನೆ. ಯುದ್ಧ ಕೊನೆಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅಮೇರಿಕಾಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವೇದಾಂತ ವಿಚಾರಗಳ ಪರಿಚಯವಾಗಿ, ಸ್ವಾಮಿ ಪರಮಾನಂದರ ಆಶ್ರಮ ಸೇರಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ಯಾಲಿಫೋರ್ನಿಯಾದ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಒಡೆದು, ಅದರ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಆತನ ಪತ್ನಿ ಕೊಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಅನಂತರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೆಳಕನ್ನರಸುತ್ತ ಅವನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಈಗ ಬೇಲೂರು ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.

ಮಿಸ್ ಮೆಕ್ಲೋಡ್ ಅವನನ್ನು ಸಾರಗಾಭಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಸಂಜೆ ಮಿ.ಫಿಲಿಪ್ ಬಂದು ತಲುಪಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವನು ಮೊಣ ಕಾಲಾರಿ ಸ್ವಾಮಿ ಅವಿಂಡಾನಂದರಿಗೆ ಗೌರವ ಸೂಚಿಸಿದಾಗ, ಬಾಬಾ ಆಶ್ರಮದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು, “He is your brother, he will serve you. Yes.. privilege of service. Everyone is my Atman. When I serve others, I serve myself (ಆತನು ನಿನ್ನ ಸೋದರ, ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಹೌದು ಸೇವೆಯೊಂದು ಸುಯೋಗವೇ! ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಆತ್ಮವೇ. ಇತರರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ, ನನ್ನ ಆತ್ಮದ ಸೇವೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ)” ಫಿಲಿಪ್ ತನ್ನ ಜೀವನದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದಾಗ ಅವನ ತಲೆಯ ಹಿಂಭಾಗವನ್ನು ನೇವರಿಸುತ್ತ - ಬಾಬಾ ಅದೇನು ಕಂಡರೋ- ತಮ್ಮ ಉಡುಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ, “Do you like this - the garment of renunciation? You like it! You are a born tyagi. You are Self (ನಿನಗೆ ತ್ಯಾಗದ ಸಂಕೇತವಾದ ಈ ವಸ್ತ್ರ ಇಷ್ಟವೇ? ಹೌದು ನಿನಗಿದು ಇಷ್ಟವಾಗಿದೆ! ನೀನು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ತ್ಯಾಗಿ. ನೀನು ಆತ್ಮ)” ಎಂದರು.

ಆಗ ಫಿಲಿಪ್, ಹೇಗೆ ತಾನು ೪೦ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ೫೦ ವರ್ಷದ ಒಬ್ಬಾಕೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿ, ಅವಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದ. ಪ್ರವಾಹದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಮೃತದೇಹದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಪುಸ್ತಕವಿತ್ತು- 'Light on Life.' ಆ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ನೀರಿನ ಕಲೆಯಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ತೋರಿಸುತ್ತ ಅವನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಕಂಬನಿಗರೆಯ ತೊಡಗಿದ. ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನಗೆ ಶಾಂತಿ ನೀಡುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ತಾನು ಸುಮಾರು ೮-೧೦ ಸಾವಿರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಆತ ಹೇಳಿದ. ಈ ಪುಸ್ತಕ ಅವನಿಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡಿದೆಯಾದರೂ, ಈಗ ಆತನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಶಾಂತಿ. ವೇದಾಂತದ ಶಾಂತ, ಶುಭ್ರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಆತ ನವ ಜೀವನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಆಸೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ.

(ಮುಂದುವರಿಯುವುದು)

ಗುಣತ್ರಯ

ಹಿಂದಿನ ಆಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಈ ಆಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸತ್ತ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದು ವ್ಯಕ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ, ಯಾವುದು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೋ ಅದು ಕಾರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಇರಬೇಕು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಒಂದು ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಸತ್ವಾದಿಗಳು ಅದರ ಮೂರು ಗುಣಗಳು (qualities) - ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಘಟಕಗಳು, ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿ ಪ್ರಕೃತಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ - ಈ ಮೂರರ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತವೇ ಪ್ರಕೃತಿ. ಮಣ್ಣಿನಿಂದಾದ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಗುಣಗಳು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಇರುವಂತೆ, ನೂಲಿನಿಂದಾದ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನೂಲಿನ ಬಣ್ಣ ಇದ್ದೇ ಇರುವಂತೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

‘ಗುಣ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ‘ಗುಣ’ ಎಂದರೆ ಗೌಣವಾದುದು ಎಂಬುದು ಒಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಕ್ತಜಗತ್ತಿಗೆ, ದೇಹೇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವುಗಳು, ಮತ್ತು ಇವು ಸಾಪೇಕ್ಷವಾದವುಗಳು. ಸಾಧಕನು ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಪರಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರುಷನೊಡನೆ ಒಂದಾಗಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸತ್ತ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಗೌಣ. ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗುಣವೆಂದರೆ ಹಗ್ಗ. ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಜೀವಿಯು ಈ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೆಂಬ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಮೂರನೆಯ ಅರ್ಥ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅಥವಾ ಧರ್ಮ - ಸುಡುವುದು ಅಗ್ನಿಯ ಧರ್ಮ ಎನ್ನುವಂತೆ. ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳೇ ಒಟ್ಟು

ಜಗತ್ತಿನ ಧರ್ಮ. ಧರ್ಮದ (religion) ಉದ್ದೇಶವೇ ಈ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿಹೋಗುವುದು.

ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ:

ಅಜಾಮೇಕಾಂ ಲೋಹಿತಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಾಂ

ಬಹ್ವೀಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಜಮಾನಾಂ ಸರೂಪಾಃ |

ಅಜೋ ಹ್ಯೇಕೋ ಜಷಮಾಣೋಽನುಶೇತೇ

ಜಹಾತ್ಯೇನಾಂ ಭುಕ್ತಭೋಗಾಮಜೋಽನ್ಯಃ || (೪.೫)

ತನ್ನಂತೆಯೇ ಇರುವ ಅನೇಕ ಮರಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೂ ಕೆಂಪು, ಬಿಳಿ ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಆಡೂಂ ದನ್ನು ಹೋತವು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಇನ್ನೊಂದು ಹೋತವು ಈ ಆಡನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ ಮೇಲೆ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತದೆ. ‘ಅಜಾ’ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳು - ಅದು ಮತ್ತು ಅನಾದಿ, ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲದಿರುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಅನಾದಿ, ಮತ್ತು ಅದು ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದುದು - ಮೂರು ಬಣ್ಣಗಳು ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಇರುವ ಅದರ ಮರಿಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಅಜವು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅಜವು ಭೋಗವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಮುಕ್ತ ಪುರುಷನನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ವಿಚಾರ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಗಿನ ಭೌತವಿಜ್ಞಾನಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದು ಸೋಜಿಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮಾಣುವಿನ ಉಪಕಣಗಳಾದ ಪ್ರೋಟಾನ್, ನ್ಯೂಟ್ರಾನ್ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಣಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕ್ವಾರ್ಕ್ಸ್ (quarks) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮುರ್ರೇ ಗೆಲ್ ಮನ್ ಎಂಬ ವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಕ್ವಾರ್ಕ್‌ಗಳು ಮೂರು

ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಈ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೆಂಪು, ಬಿಳಿ ಮತ್ತು ನೀಲಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣವು ರಜೋಗುಣವನ್ನೂ, ಬಿಳಿ ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನೂ, ನೀಲಿ ಅಥವಾ ಕಪ್ಪು ತಮೋಗುಣವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ರಜೋಗುಣದ ಅಧಿಕೃತದಿಂದ ಕೋಪ ನೆತ್ತಿಗೆರಿದಾಗ ಮುಖ 'ಕೆಂಪು' ಗುತ್ತದೆ! ತಮಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವ ದಿಂದ ತೀವ್ರ ದುಗುಡತೆಯುಂಟಾದಾಗ ಮುಖ 'ಕಪ್ಪು' ಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಅಧಿಕೃತದಿಂದ ಮುಖ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ 'ಬೆಳ್ಳಿ' ಗಾಗುತ್ತದೆ - ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ.

ಸತ್ತ್ವವೆಂದರೆ ಶಾಬ್ದಿಕ ಅರ್ಥ 'ಇರುವಿಕೆ' ಎಂದು. ಈ ಪ್ರಪಂಚ ದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಜೀವಿಗಳಲ್ಲೂ ಇರುವಿಕೆಯು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ವಸ್ತುಗಳ ಇರುವಿಕೆ. ಸತ್ತ್ವ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಸ್ತುವಿನ ಸಾರ ಅಥವಾ ಅದರ ಮುಖ್ಯಾಂಶ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅಗ್ನಿಯ ಸತ್ತ್ವವೇ ಅದರ ಸುಡುವಿಕೆ. ಅದು ಹೊರಟುಹೋದರೆ ಅದು ಅಗ್ನಿಯೇ ಅಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸತ್ತ್ವ ವಸ್ತುವಿನ ಸಾರ ಅಂಶ, ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಇರುವಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಲನೆ ಇದೆ - ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಚಲನಾತ್ಮಕವಾದುದು, ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾದುದು. ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ವೆಂಬುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಾವು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ನೋಡಿದರೂ ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಣವೂ ನಿರಂತರ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲವೂ ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಭೂಮಿಯೂ, ಗ್ರಹಗಳೂ, ಸೂರ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ ಗ್ಯಾಲಕ್ಸಿಗಳೂ ಚಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಯೇ ವಸ್ತುವಿನ ರಾಜಸಿಕ ಅಂಶ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ಜಡತ್ವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಜಡತ್ವದಿಂದಾಗಿ ಚಲನೆಗೆ ಕಡಿವಾಣ ಹಾಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಛಿದ್ರ ಛಿದ್ರವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಚಟುವಟಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಎರಡೂ ಅವಶ್ಯಕ. ಈ ಎರಡೂ ಅಂಶಗಳ ಸಮತೋಲ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಸತ್ತ್ವಾಂಶ. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲೂ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸತ್ತ್ವ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮಕವಾದುದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ಜ್ಞೇಯತ್ವ (knowable) ಇದೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾಶಗುಣ ಸಾತ್ತ್ವಿಕವಾದುದು. ಈ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವುದು ಚಲನೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ. ವಸ್ತುವಿನ ಚಲನೆಯಿಂದ ಶಬ್ದೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ನಮಗೆ ಶಬ್ದಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ಎಲೆಕ್ಟ್ರಾನ್‌ಗಳ ಚಲನೆಯಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ಬೆಳಕಿನ ಚಲನೆಯಿಂದ ರೂಪಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇವಲ್ಲದೆ,

ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ನರಗಳ, ಮಿದುಳಿನ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಲನೆಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ರಾಜಸಿಕ ಅಂಶ ಸಾತ್ತ್ವಿಕವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಆವೃತ್ತ ಸ್ಥಿತಿ ತಮಸ್ಸು. ಅದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು - ಸುಪ್ತ ವಸ್ಥೆ - ನಮ್ಮ ಅರಿವಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗದೇ ಇರುವ ಸ್ಥಿತಿ. ಮಾನಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಇದು ಸುಪ್ತ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಅರಿವಿಗೆ ಬರದ ಈ ಅಪ್ರಜ್ಞಾಮನಸ್ಸನ್ನು ತಾಮಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು, ಅರಿವಿಗೆ ಬರುವ ಪ್ರಜ್ಞಾಮನಸ್ಸು ಸತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಚಲನೆ ರಜಸ್ಸು. ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಅರಿವಿಗೆ ಬರದೆ ಇರುವ ಅಂಶಗಳೇ ಅತ್ಯಧಿಕ (dark-matter.) ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಅರಿವಾಗುವುದು (ಸತ್ತ್ವ) ಚಲನೆಯಿಂದ (ರಜಸ್) ಮತ್ತು ಚಲನೆಗೆ ಸುಪ್ತಶಕ್ತಿ (ತಮಸ್) ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೂರರಲ್ಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕವಿದೆ. ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

ರಜಸ್ ಶಬ್ದದ ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ ಧೂಳು. ಇದರಿಂದ ವಸ್ತುವು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರಂತರ ಚಲನೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡ ವಸ್ತುವಿನ ಹಿಂದಿರುವ ಸತ್ಯವು ಕಾಣದಂತಾಗುತ್ತದೆ - ದೃಶ್ಯಗಳ ಚಲನೆಯಿಂದ ಪರದೆಯು ಕಾಣದಿರುವಂತೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರಂತರ ಚಲನೆಯಿಂದ ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಆತ್ಮತ್ವದ ಅರಿವು ನಮಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತಸ್ಥಿತಿ ಸತ್ತ್ವದ ಪರಿಣಾಮ, ಆಗ ಆತ್ಮತ್ವದ ಅರಿವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ, ಚಲನೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಜ್ಞಾನವು ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಾಮರೂಪಾತ್ಮಕವಾದ ಸಾಪೇಕ್ಷಿತ ಜ್ಞಾನ - ಅವುಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ಸಾಪೇಕ್ಷಿತ ಜ್ಞಾನವೇ ಹಿಂದಿರುವ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮರೆಮಾಚುವುದು - ಸರ್ಪವು ಹಗ್ಗವನ್ನು ಆವರಿಸುವಂತೆ. ಸತ್ಯವು ಸತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ, ರಜಸ್ಸು ಸತ್ಯವನ್ನು ಮರೆಮಾಚುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ತಮಸ್ಸು (ಕತ್ತಲೆ) ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅರಿವು ನಮಗೆ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. (ನೋಡಿ: ಸ್ವಾಮಿ ಹರಿಹರಾನಂದ ಆರಣ್ಯರ Yoga Philosophy of Patanjali, ಪು. ೧೬೦-೧೬೯)

ಪ್ರಾಕೃತಿಕವಾದ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಜೀವಾತ್ಮವನ್ನು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ? ವೇದಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಾತ್ಮನು ಚಿದಾಭಾಸ, ಅಂದರೆ ಸತ್ತ್ವಪ್ರಧಾನ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾದ ಚಿತ್ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನ ಬೆಳಕು - ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂತೆ. ನೀರು ತಿಳಿಯಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸತ್ತ್ವವಸ್ಥೆ, ನೀರು ಚಂಚಲವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ರಾಜಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿ, ಮತ್ತು ನೀರು

ಕೊಳೆಯಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಕಾಣದೆ ಇದ್ದರೆ ತಾಮಸಿಕ ಸ್ಥಿತಿ. ಹೀಗೆಯೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆತ್ಮನು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾಗಿಲ್ಲ, ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದು. ಆದರೆ ಆತ್ಮನು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಮರೆತು ಪ್ರತಿಬಿಂಬದೊಡನೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಬಂಧನದ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ತ್ವ ಗುಣದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಮಗೆ ಆತ್ಮನ ಅರಿವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ದೇಹದ ಬಂಧನದೊಳಗೇ ಇರುತ್ತೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ದೇಹದೊಳಗೆ ಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು.

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಒಂದು ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ತಕನು ಒಂದು ಕಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೂವರು ದರೋಡೆಕೋರರು ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ದೋಚಿಕೊಂಡರು. ಒಬ್ಬ ದರೋಡೆಕೋರನು, 'ಇವನನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಬಿಟ್ಟರೆ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ದೂರು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಸಿಬಿಡೋಣ', ಎಂದು ಹೇಳಿದ. 'ಪಾಪ, ಸಾಯಿ ಸುವುದು ಏಕೆ? ಇಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿಬಿಡೋಣ', ಎಂದು ಎರಡನೆಯವನು ಹೇಳಿದ. ಮೂರನೆಯವನು, 'ಇವನನ್ನು ಹಾಗೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡೋಣ. ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದುದು ಸಂಪತ್ತು, ಅದು ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಇನ್ನು ಅವನ ತಂಟೆ ನಮಗೇಕೆ?' ಹೀಗೆ ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಸಂಸಾರವೇ ಒಂದು ಕಾಡು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವಂತೆ ಸಂಸಾರ ನಿರ್ವಹಣೆಯೂ ಕಷ್ಟ. ಇವನನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಬಿಡೋಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ದರೋಡೆಕೋರನು ತಮಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ತಮಸ್ಸು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ - ಅಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇವನನ್ನು ಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕೋಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದವನು ರಜೋಗುಣದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ರಜಸ್ಸು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಅನೇಕ ಆಸೆಗಳಿಂದ ಜೀವನನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ. ಇವನನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡೋಣ ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಉದಾರತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದವನು ಸತ್ತ್ವ ಗುಣದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ಇದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆಸೆಗಳ ಬಂಧನ ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಆನಂದವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಪಯಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಆನಂದದಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನವಾಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅದೂ ಒಂದು ಬಂಧನವೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೂರೂ ಬಂಧಕಾರಿ.

ತಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇದು ಮೋಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ - ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮಾಡಬಾರದುದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವಸ್ತುವನ್ನು ಅಥವಾ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಅವನಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಒಳ್ಳೆಯವನು ಕೆಟ್ಟವನಾಗಿಯೂ, ಕೆಟ್ಟವನು ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಇದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಏನೇನೋ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅದು ಏನೇನೋ ಆಗಿಬಿಡಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಎಚ್ಚರಿಕೆ ತಪ್ಪಿ ಮಾತನಾಡುವುದು, ವರ್ತಿಸುವುದು, ಪ್ರಮಾದದ ಪರಿಣಾಮ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ದೋಷಗಳು ನಮಗೇ ತಿಳಿಯದೆ, ಅವನ್ನು ಇತರರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ - ಇದೂ ಪ್ರಮಾದ. ನಮ್ಮಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಆಗುವ ನೋವು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇತರರು ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಯಿಸದಿದ್ದರೂ ನೋಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವುದೂ ಪ್ರಮಾದವೇ.

ತಮಸ್ಸಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಣ ಸೋಮಾರಿತನ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಲೆಕ್ಸಿಸ್ ಕ್ಯಾರಲ್ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:

ಸೋಮಾರಿತನವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿನಾಶಕಾರಿ. ಸೋಮಾರಿತನ ವೆಂದರೆ ಏನೂ ಮಾಡದಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅತಿಯಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ಮಾಡುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಬಿಡುವಿನ ಸಮಯವನ್ನು ಮೂರ್ಖ ಮತ್ತು ವೃಥಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುವುದೂ ಸೋಮಾರಿತನವೇ. ಇಸ್ವೀಟಾಡುವುದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿನಿಮಾ, ಟಿ.ವಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು, ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ಹರಟೆ, ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಾರು ಮೋಟಾರ್ ಸೈಕಲ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವುದು - ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಯಾವುದನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದಿರುವುದೂ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮವು ಅತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಈಗಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಲೋಭನೆಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತಿಮುಖ್ಯ.

ಸತ್ತ್ವ ಗುಣದಿಂದ ಸುಖವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ - ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಈ ಸುಖವು ಆಸೆಗಳ ಪೂರ್ತಿಯಿಂದ ದೊರೆಯುವಂತಹುದಲ್ಲ, ಆಸೆಗಳ ನಿಗ್ರಹದಿಂದ ದೊರೆಯುವಂತಹುದು. ಮಹಾಭಾರತದ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವಿದೆ:

**ಯಚ್ಚ ಕಾಮಸುಖಂ ಲೋಕೇ ಯಚ್ಚ ದಿವ್ಯಂ ಮಹತ್ಸುಖಮ್ |
ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯಸುಖಸ್ಯೇತೇ ನಾರ್ಹಂತೇ ಪೋಡಶೀಂ ಕಲಾಮ್ ||**

ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಕಾಮಸುಖ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗದ ಅಪಾರ ಸುಖ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರೂ ಆಸೆಗಳ ನಾಶದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖದ ಹದಿನಾರನೆ ಒಂದು ಅಂಶವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯದಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮುಕ್ತಿಯ ಭಾವ ನಮಗುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅಪಾರ ಆನಂದ ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು. ರಜೋಗುಣದ ಫಲ ದುಃಖ. ರಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಸೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು 'ಆಸೆಯೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ' ಆಸೆಯೇ ದುಃಖ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಬಂಧನ. ಮಂಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಒಂದು ವಿಧಾನವಿದೆ. ಚಿಕ್ಕ ಮೂತಿಯ ಮಡಕೆಯೊಳಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹೂಳುತ್ತಾರೆ. ಮಂಗಳ ಬಂದು ಕಾಳನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಕೈ ಒಳಗೆ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಮುಷ್ಟಿ ತುಂಬ ಕಾಳನ್ನು ಬಾಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈಗ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಜನರು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕಾಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕೈಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಾಳಿನ ಆಸೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅದು ಸಿಕ್ಕಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಯಾವುದಾದರೂ ಆಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದರೆ ಒಂದು ಕಣಜದ ಗೂಡಿಗೆ ಕೋಲನ್ನು ಇಟ್ಟಂತೆ. ಆಸೆಗಳೆಂದರೆ ವಿಷದ ಮಾತ್ರೆಗಳೆಂದು ಅರಿಯುವುದೇ ವೈರಾಗ್ಯ.

ಸತ್ವಗುಣದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ:

ಯತ್ ಸರ್ವೇಣೇಚ್ಛತಿ ಜ್ಞಾತುಂ ಯನ್ನ ಲಜ್ಜತಿ ಚಾಚರನ್ |

ಯೇನ ತುಷ್ಯತಿ ಚಾತ್ಮಾಸ್ಯ ತತ್ತತ್ ಸ್ವಗುಣಲಕ್ಷಣಮ್ ||

'ಯಾವುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೋ, ಯಾವುದನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಯಾವುದರಿಂದ ಅಂತರಾತ್ಮಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದೋ ಅದು ಸತ್ವಗುಣದ ಲಕ್ಷಣ.' ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸತ್ಕರ್ಮ ಎರಡೂ ಸತ್ವಗುಣದ ಪರಿಣಾಮ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸದ್ಗುಣದಿಂದ ಸತ್ಕರ್ಮವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸದ್ಗುಣ ಒಂದೇ - ಇದು ಗ್ರೀಕ್ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಸಾಕ್ರಟೀಸನ ಮತ. ಹಾಗಾದರೆ ಜ್ಞಾನವಂತರಲ್ಲರೂ, ವಿದ್ವಾಂಸಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸದ್ಗುಣಶೀಲರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಯೇ? ಹಾಗಿರುವುದು ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಕ್ರಟೀಸನು ಹೇಳುವಂತೆ, ಯಾರೂ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟವರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಅನೈಚ್ಛಿಕವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯವರೂ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. (No man is voluntarily bad or involuntarily good.) ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅಥವಾ ಪರಿಣಿತಿಯ ಒತ್ತಡದಿಂದಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಕೆಟ್ಟವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಒಳ್ಳೆಯವರಾಗಿರುವುದು, ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ. ಇಂತಹ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಸದ್ಗುಣವು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದುದು. ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ವಿಷಯ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲ. ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹವಲ್ಲ. ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವೂ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿಪೂರ್ವಕವೂ ಆದ ವಿವೇಕ ಜ್ಞಾನ (wisdom) ಕೇವಲ ವಿಷಯಜ್ಞಾನವು ರಾಜಸಿಕ

ವಾದುದು. ತಾಮಸಿಕನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾಸ್ಥಿಕೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ರಾಜಸಿಕನಿಗೆ ಮಾಹಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟ ಮತ್ತು ಸಾತ್ವಿಕನು ಮಾತ್ರ ವಿವೇಕಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಸತ್ವಾಂಶದಿಂದ ಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಸಾತ್ವಿಕವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ರಜೋಗುಣದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅದರ ಸಾತ್ವಿಕಾಂಶವು ಮರೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾಮಿ ಯತೀಶ್ವರಾನಂದರು ಮೂರು ಬಗೆಯ ವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ತಾಮಸಿಕವಾದುದು - ಇಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಇದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು ರಾಜಸಿಕವಾದುದು - ಎರಡು ಮಂಗಳಗಳು ಒಂದು ಮರದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕೊಂಬೆಯಿಂದ ಕೊಂಬೆಗೆ ಹಾರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಕೊನೆಗೆ ದಣಿವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತವೆ, ಅನಂತರ ಮತ್ತೆ ಚೇಷ್ಟೆ ಶುರುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಮೂರನೆಯ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದ ವೃತ್ತಿಶೂನ್ಯತೆ ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು - ಇದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದುದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಪವಿತ್ರತೆಯ ಭಾವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ತಾನು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸತ್ವಸ್ವರೂಪ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತಾರೆ, ಅಂದರೆ ಅವರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೇಲಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತಾರೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಆಸೆಗಳ ಬಂಧನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರಗಳು ಅವರನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಎಳೆಯುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹೇಳುವಂತೆ ಹೋಮಾ ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದರೆ ಸಾಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾತ್ವಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆನಂದದಿಂದ, ಜ್ಞಾನದೊಡನೆ, ಸಚ್ಚಿಂತನೆಯೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಇತರರನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಸಾವಿಗೆ ಎರಡು ದಿನಗಳ ಮುಂಚೆ ನಡೆದ ಘಟನೆ. ಅವರ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳಾದ ರಾಜಕುಮಾರಿ ಅಮೃತಕೌರ್ ಅವರನ್ನು ಸಂಧಿಸಿ ಕೇಳಿದರು: "ಇಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಭೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಗದ್ದಲವಿತ್ತೇ?" ಗಾಂಧೀಜಿ ಉತ್ತರಿಸಿದರು: "ಇಲ್ಲ, ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ನೀವು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿತರಾಗಿದ್ದೀರಿ ಎಂಬುದರ ಸೂಚಕವೇ? ನಾನು ಹುಚ್ಚನೊಬ್ಬನ ಗುಂಡೇಟಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವುದಾದರೆ, ನಾನು ಮುಗುಳ್ಳಗುತ್ತ ಸಾಯಬೇಕು. ನನ್ನೊಳಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೋಪವಿರಬಾರದು. ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲಗೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದೇವರು ಇರಬೇಕು. ನೀವೊಂದು ಮಾತು ಕೊಡಬೇಕು, ನಾನು ಗುಂಡಿಗೆ ಬಲಿಯಾದರೆ ನೀವು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಬಾರದು." ಅವರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ದೇವರ ನಾಮವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಲೇ ಮೃತ್ಯುವನ್ನಪ್ಪಿದರು. ಆದರೆ ಅವರ ಕೇಳಿಕೆ ಮಾತ್ರ ಈಡೇರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸದವರು ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವು ಮಂದಿ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅನೇಕರು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದರು.